

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dné vsakega mesca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj VIII.

V Ljubljani 15. aprila 1868.

List 8.

Procesije in šolska mladost v nižjih ljudskih šolah.

Mati katoliška cerkev je procesije ali slovesne sprevode od cerkve do cerkve vpeljala, da bi milostljivi Bog na združeno prošnjo svojega vernega ljudstva in na priprošnjo svojih svetnikov odvernil od ubogega človeka zaslužene šibe in kazni, kakor to cerkev v svojih molitvah očitno naznanja. Procesije, kakor bi dan danes rekli, so prave demonstracije vernega katoliškega ljudstva; kristijani zaupajo v Bogá in zatorej od njega ponižno prosijo in zaupljivo pričakujejo pomoči v dušnih in telesnih potrebah. Teh procesij se vdeležuje naj več priprosto in verno ljudstvo; izobraženi in omikani (?) se jih pa ogibljejo, kakor drugih pobožnih vaj, in po dosedanji šolski postavi vdeležuje se jih tudi šolska mladost, da bi učeča se kerščanskega nauka tudi vadila se kerščanskega življenja, molitve že v mladih letih.

Kdor pa gleda in premišljuje našo mestno mladino, kako se pri procesiji in med tem, ko je služba božja v cerkvi, véde in obnaša, bo zeló dvomil, da bi mladost s tem kaj v pobožnosti rastla. Že vnanje okolnosti niso temu vgodne. Mladost se vodi po mestnih ulicah, kjer vozovi sim in tje derdrajo in ropotajo, kjer se vzlasti o teržnih dnevih kupčevalci in prodajalci razgovarjajo; naprodaj razpostavljene jestvine otroke, vzlasti, če jih belič vžepu tiščí, bolj zanimivajo, kakor molitev, in prigodi se, da smukne eden in drugi iz verste, da si kaj kupi, in da že celó pri procesiji jé. Kje je tukaj kaj pobož-

nosti viditi? Ali pa mar otroci do cerkve dospevši tam ostanejo in molijo? Kaj še! To se tudi ne more tirjati; prvo je, da leté k branjevkam, potem se razkropé, eni sim, drugi tje, ko bi ravno vsak učitelj s svojo šolo šel, in tolikošno število, kdo ga more nadčuvati, se vendar nekteri poredneži ukradejo, da po ulicah ali pa še celó pred cerkvijo, kjer je božja služba, vpijejo in igrajo, drugi pa letajo trumoma po polji in travnikih, in ljudem škodo delajo; nekteri siroveži pa na drugega ne mislijo, kakor na bojevanje in kako bi se skazali s svojo telesno hrabrostjo; lastna skušnja nas uči, kaj si vse otroci upajo, dasiravno je učitelj med njimi, ko je večkrat z gerdo komaj mogoče bojvavce razkropiti.

Vprašam tedaj: Ali procesije na sv. Marka dan in križev teden, kakor so sedaj, vstrežajo svojemu namenu, ali niso marveč prilika in vgodna okolnost za marsiktere nerodnosti, kar bi se sicer ne zgodilo, ko bi mladost ne bila zbrana! —

Drugače so pa procesije o sv. Rešnjem telesu; takrat pa je vse praznično po mestnih ulicah; otroci gredó v nepretergani versti od altarja do altarja, in sprevod se končá v cerkvi, iz ktere je izšel. Čeravno otroci — pa menda tudi odrasčeni — bolj zijajo, kakor molijo, jih ima učitelj vendar vedno pred očmi.

Tukaj veljá stara prislovica, da se zavoljo te spridbe ne more opuščati dobra navada, in ne, da bi se prištevali tistim, kateri grajajo pobožne vaje, samo mislimo, da naj se napačnosti in neprilичnosti, kolikor mogoče, odvráčujejo, in da bi naša šolska mladina pri procesijah ne bila ljudem v spodtiko in sebi v pohujšanje, naj bi vsaka šola za se svojo mladino tiste dni peljala v kako odločeno cerkev zunaj mesta; tam naj bi bila sv. maša, in če tudi kratka pridiga, tim bolje, in v tem redu bi mladost šla brez pomude v svojo farno cerkev nazaj, kar bise pa sicer otrokom moglo povedati in naročiti, bi preskerbeli šolski ravnatelji.

Ne mara, da bi bilo tako mogoče, marsiktero nerodnost odverniti; kakor pa je dosihmal v navadi, več škoduje, nego koristi.

M. Močnik.

Izobraženost.

(Konec.)

Ko pa govorimo od vesoljnega izobraženja, je pa naša misel, da se mora sleherni naj prej izobraziti za svoj národ, tedaj se mora Slovenec izobraževati, da se bo čutil Slovenca; poznati in vediti mora tedaj zgodovino in slovstvo svojega národa. Spisi starih Grekov in Rimljanov so bili in so še sedaj zgledi za vesoljno izobraženje. Duh se nauči misliti, pamet presojevati in prevdarjati, serce se vnema za vse blago in v resnici lepo. Ti viri pa ljudskim učiteljem naj več niso odpertí; kje bo tedej ljudski učitelj zajemal za svojo izobraženost? Dasiravno naše slovstvo ni na ti stopnji, kakor naših sosedov, — kdo kaj takega mora tirjati! — vendar je toliko razširjeno, da se ne more neveden imenovati ta, kdor ga umé. Kar pa nimamo doma, si izposojujemo pri sosedu, pri Nemcu, s katerimi smo v ozki in tesni zvezi. Kar pa človek bere, tega se nevedoma navzame; jame misliti, kakor pisatelj, katerega ima pred seboj, in tako postane dostikrat tujec narodu, iz katerega je prišel; veliko naših je tako obernilo herbet svoji materi, in so povikševali slavo drugih narodov. V daljno premišljevanje tega se se ne spuščamo, vendar dajemo vsakteremu v premislik, česa je pred vsem drugim treba ljudskemu učitelju, ki dela med slovenskim narodom, v katerem jeziku v šoli podučuje, kaj mu djansko naj več pomaga? V tej reči so si pa misli zeló navskriž, ker nekteri slovenskemu jeziku le toliko pravice prisojujejo, kolikor se potrebuje, da se ž njim tuji jezik, pri nas nemščina, ložeje uči; drugi pa tirjajo enake pravice za oba jezika; pervim in drugim je sedanja doba le prehodna; prvi pričakujejo tistih dní, ko ne bo več treba slovenskega jezika po šolah, tedaj ne vidijo radi, da bi se krepil, razvijal, množil in vterjeval; čemu li to? obsojen je prej ali slej v pogubo; drugi imajo pa sedanjo dobo za veselo zarijo lepega dneva. Kdo ima prav, si ne upamo prerokovati, ker to izhaja in se obrača od, Bog zna, koliko okoliščin; a sedaj le terdimo, da je ljudskemu učitelju pred vsem potreba boljšega znanja domačega jezika, kakor se ga je od matere naučil; kdor to zanemarja, ne more se od njega reči, da skerbí za svoje izobraženje, kakor ga potrebuje za svoj stan; on je lahko izobražen, tega mu nihče ne odreče, a za svoj stan ne. Vsaka izobraženost, bodi si ta ali una, je

enostranska, če le svojo terdi, sebe povzdiguje, drugo pa zaničuje in zametuje iz nevednosti ali ošabnosti; tedaj v vesoljno izobraženje naj več pripomore zemljepisje, občna povestnica, narodaznanost, posebno v novejših časih, zakaj v teh naukih je naj več izobrazilnega gradiva, in kdor tega ne zna, se tudi vesoljno izobraženim prištevati ne more.

Vesoljna izobraženost obsega vse, kar je lepega, dobrega in blagega v naravi, pri umetnji, v cerkvi in deržavi. Ne mislimo pa tukaj poverhno zmes vseh teh vednosti, marveč to, da ima človek glavo in razum za take reči; spoznanje tega mu pripomore, da svet in življenje bolj prevdarja in modreje presoja. Človek pa se nikdar ne izuči! Tudi je to pri slehernemu človeku drugače. Kdor je v svoji mladosti sprejemal le početni nauk, je izobražen, ako to zna dobro obračati in to spoznanje množite, in se ne štuli tje, kjer ga ni treba. Kdor pa noče spoznati, da le malo vé, in hoče več znati, kakor je res, ta se daje ljudem v zobe; imenujejo ga na pol omikanega, n. pr. kdor ne zna tujih jezikov, pa prav rad tuje besede kazi in kviri, hitro se prodá. Prava duševna omika ni tedaj v tem, da bi se človek povsod vmes vtikal, in še celó v reči, ki jih razume, marveč, da se dá podučiti, in tam posluša, kjer ne zna govoriti. Sirov in neveden človek zasmehuje in zaničuje tega, kdor ga podučuje, ker hoče s tem pokriti svojo nevednost; kdor pa je izobražen, spoznava svojo nevednost, in s pohlevnostjo pokriva svojo nevednost.

Izobraženi ljudje raznih stanov eden z drugim radi občujejo, in spoštujejo med sabo svojo različnost; neomikani ljudje pa ne marajo za druge, kakor za ljudi svojega stanu, in če se z drugačnimi znidejo, se ne zgodi drugače, kakor če v družbi pijejo, igrajo ali kvantajo.

Poglavitni nagib za vesoljno izobraženje pa je Bog, ki hoče, da bi bil človek čedalje bolj popolnoma. Vsakemu človeku je Bog dal nagon do spoznanja, in v to mu je dal telesne počutke; dal mu je um in pamet. Nevednost in neumnost niste po božji podobi, kakor se tudi dušna lenoba ne vjema z Zveličarjevimi besedami: „Bodite popolnoma; bodite prekanjeni kakor kače in priprosti kakor golobje“. Zveličar ne blagruje nevednih na duhu, ampak tiste, ki se pri vsem svojem prizadevanji zavedajo, da jim veliko manjka.

Kar pa učitelja še posebno nagibuje, da se prizadeva za vesoljno izobraženje je to, da ga izobraženost varuje zaletovanja, napihnjenosti in domišljevanja. Nekteri učitelji so marsikje živa podoba dolgočasa, pedantizma in puhle ošabnosti. Od kod pride to? Taki učitelji hočejo povsod podučevati, in od ničesar drugega ne govoré, kakor od svoje šole. Tega pa nas varuje vesoljno izobraženje.

Nekteri učitelju očitajo, da se to prizadevanje ne vjema z njegovim stanom; pravijo, da to nareja učitelje ošabne, nezadovoljne z njihovim stanom itd.; včasih je res tako, pa učenost ni tega kriva, marveč tak človek nima pravega zapopadka od izobraženosti, ne pozná samega sebe ter dirja le za prazno senco. Ali se bo zavoljo posamesnih zaver glo to prizadevanje? marveč se mora to gojiti. Sicer tudi ni pripomočka, ni sredstva, kako bi se to ustavilo. Duh veje, kjer hoče; luč in svetloba se ne dasta zapreti. Bog je že v svoji modrosti zato skerbél, da drevesa ne rastejo do nebes.

Od izobraženega človeka se tudi tirja prava nrvnost. Kaj pomaga vsa učenost, vse še tako gladko vedénje, če ni nrvnega vedénja?! Le v keršanski veri je prava omika. Stari Greki in Rimljani so bili zeló omikani; njih umetnost nas razveseljuje, njih učenost v marsikterih rečeh podučuje; gnjusi se nam pa nad njihovo nrvnostjo.

Velika zmota dandanašnjega sveta ali prav za prav učnih pa nevnih ljudi je, da je človek lahko nrvn brez vere. Izgled Rimljanov ravno to priča, da to ni mogoče. Le v kerščanstvu je nrvna popolnamost; ta tirja, da človek sam sebe pregleduje, to ga napeljuje k spoznanju samega sebe in svoje slabosti. To spoznanje samega sebe pa še ni zadosti. Človek se mora tudi vojskovati s svojimi strastmi; mora krotiti svojo popačeno naravo, in če je zmagan, ne sme obupati, marveč mora vnóvič začeti, da je bližnji svoji izvirni podobi — svojemu Zveličarju. Odložiti mora laž in hinavščino, hlimbo in potuho, nevošljivost, lakomnost in nečistost; krotiti mora svojo lastno voljo, na nje mesto pa staviti pravico in ljubezen.

Da je treba učitelju moralne izobraženosti, razume se samo po sebi. Vse njegovo delovanje se suče okoli tega. Ker učiteljev zgled izreja, je sveta dolžnost lepe zglede dajati. Učitelj, ki ima vero in nrvnost na jeziku, pa ne v sercu, sam sebi nasprotuje. Njegova beseda ne bo veliko opravila, ker

otroci čutijo, da ne pride iz serca; gorje mu, ko ga bodo pogubljene otroške duše enkrat tožile! Učitelj pa, ki se prizadeva čedalje bolje biti, odgaja tudi brez veliko besed, in ko bodo pozabljeni vsi nauki, vse opominovanje, bo še mladencu in možu v temni noči strasti, kakor svetla zvezda, svetel zgled učiteljev.

Naše gêslo naj le bo izobraženje, toda v pravem in blagem pomenu te besede, ker sicer bi nas zadele besede sv. Pavla: „Uče se vedno, pa nikoli k spoznanju resnice ne pridejo“. Deržimo se pravila, da od tega dneva, ko bomo rekli: ne bom se dalje učil, smo mertvi za šolo; kdor nima veselje do učenja, tudi nemore veselja imeti do podučevanja.

M. M.

Stari in mladi Slovenec.

Vrülü.

S. Verlo lep, verlo, jako dober pravim namesti zlo, hudo, grozno lep, grozno dober. Hrovat in Serb dostikrat pišeta verli ali vro, verla, verlost, verlina (Tüchtigkeit).

O. Jaz menim, da je tvoj vrli ali verli eximius (brav, tüchtig) moj vrülü vehemens, hung. slov. vrël fervens, aemulator; cf. vrëti concludere; fervere, bullire, scaturire.

S. Rabi mi v vseh teh pomenih, in kolikrat vre po meni, da mi časi kar besedo zavre; vendar se mi ne zdi, da bi vrela kaša bila verla paša!

O. Podobno se da razlagati vrême ali a) iz scr. vr-vl-val movere, volvere (vâra tempus, tečaj, leto, ali pa b) iz vr-vrëti, kakor tempus iz scr. tap calere.

S. Meni poméni vrême zlasti veter (tempestas, Wetter, Witterung), inim Slovanom čas sploh (tempus, Zeit, Musse, Jahreszeit, Wetter), ali vjemamo se že tudi Slovenci v tem vzajemnem pisanji.

Vrûsta.

S. Kakor verlo, pišem prav rad besedo versta; služi mi kakor Vam v vseh pomenih: aetas, conditio, species, linea, rusko tudi millium, milliarium.

O. Nahaja se v oblikah: vrûstî f. in vrûsta, in skor bi

mislil, da se vjema z Gutsmanovo vred, i (Zeit cf. red, i t. j. versta itd.), in vrūsta morebiti namesti vrūdta?

S. Všeč mi je posebno verstnik, verstnica, versten aequalis, coetaneus, coevus na pr. sva si verstna, verstnika, sve si verstnici, in to ne le v starosti, v letih, temuč tudi v družih rečeh (cf. conditio, species, linea). Treba je tedaj ločiti versten aequalis in izversten eximius.

Vrühü.

O. Verh sploh rabijo tvoji pisatelji po vseh mojih verstah.

S. Spomina se mi zdi vredno, da se stsl. vrühüñi, vrühovinü, vrühovinikü bere v pomenu supremus naj viši, in da tedaj verhovni, verhovec, verhovnik i jaz lahko tako pišem.

O. V glagolu veršiti se pa ločiva. Vrūšiti je meni perficere; vrēšti, vrūha, vrūšeši triturare, vrūši f. frumentum vrūšiba t. j. veršba trituratatio.

S. Vendar tudi vrūšitba iz mojega veršiti. Po Vaše bi nsl. se glasilo vreči veršem (iz vreh-ti, verh-ti, kakor iz vreg-ti, verg-ti veržem), veršoč ali veršeč vol ne pa veršijoč. Toda služi mi glagol v IV. versti tudi v tem smislu: veršiti frumentum excutere, kakor pravite, actis in gyrum bobus aut equis, veršitva, veršaj cumulus frumenti itd. Že Ravnikar je pisal: Žito veršijočimu volu ne natikaj torbe na gobec!

Vü — Vüzü.

O. Teh dveh mnogi slovenski pisatelji ne ločijo še prav, dasi je njun pomen gotov.

S. O predlogih v in vz in u- sem govoril Jezičn. I. 42. Zdi se mi, da jih tisti pisatelji, ki se ozirajo le na Hrovate in Serbe, težko prav ločijo; Rusi, Čehi jih pisarijo bolje, in tudi Slovenci, kateri so se učili vsaj nekoliko staroslovenščine.

O. Vü pomeni a) *ēg* lat. in ter vlada toživnik, b) *ēv* lat. in ter zahteva mestnik. — Vüzü *āvri* lat. pro in vlada toživni sklon. Mislil sem, da se vjema s scr. ud sursum, gr. *āvá*, ker pomenja vselej mér djavnosti na kviško (in compositione directionem in locum superiorem indicat); zdaj pa sem se spremislil. V slovarju toraj pravim: Cum rad. vez minus bene vüzü contulisse videtur Pott I. 390: nos cognatum putamus cum lit. už, quod idem I. 617. comparavit cum lit. aukštas altus, quod vocabulum a radice quadam ug videtur derivari posse cf. lat. augeo.

S. Prav pogostoma jo imate vi v sestavih, in to hočem posnemati v prihodnje i jaz bolje kakor doslej, ker se tako različni pomeni tenko zaznamjajo. Tù omenim le nekterih.

Vüzduhü.

S. Vzduh aër, aether iz vzdehniti-vzdihati, beseda dobro znana Slovincu pa Rusu.

Vüzorü.

S. Vzor rabim prav rad i jaz i Čeh (Muster, Ideal; vzorec čes. Formular, Modell) i Rus.

O. Meni pomeni: visus, contemplatio, idea, exemplum.

S. Pa tudi vüzoristü adj. insignis (cf. vistno), vzoren exemplaris.

Vüzrakü.

S. Zrak mi služi kakor Serbu v pomenu „Luft“; pa je iz zreti, vzreti prav za prav zrak, Gesichtskreis, Horizont; stsl. vüzrakü aspectus, in tako naj pomeni tudi meni vzrak ali zrak a) Gesicht, Angesicht, Anblick, Gesichtskreis in b) Luft.

Zemljepisje v ljudski šoli.

(Dalje.)

Slovenska zemlja in Slovenci; Koroško.

J. Oče, povejte, kaj pa je to: slovenska zemlja; tolikrat slišim od nje govoriti, ne vem pa, kje da je?

O. Slovenska zemlja je povsod, kjer Slovenci prebivajo. Prebivajo pa po Koroškem, Štajerskem, Kranjskem in Primorskem in nekaj tudi na Ogerskem; nekdanj so pa prebivali od vrov Drave notri do Donave.

J. Zakaj pa niso vsi v eni deželi skupaj, in so tako raztreseni po več deželah?

O. To se je zgodilo v teku časov, ker so Slovenci služili raznim gospodom; ti pa se niso menili za jezik svojih podložnih, in so svoje meje stavili po drugih okolnostih, nego po jeziku. Bili so pa časi, ko so bili vzlasti Slovenci na Kranjskem še bolj razdeljeni, kakor sedaj; še le kar smo Kranjci stalno prišli pod geslo avstrijskih vladarjev iz habsburske rodovine, je dobila Krajna svoje sedanje meje.

J. Povejte mi kaj od te slovenske zemlje, od njenih gorá, rek, dolin in ravnin, mest in vasi, od stanovavcev, njih šeg in navad, od obertnij in umetnij po teh deželah!

O. Rekel sem ti že, da so nekdam Slovenci veliko več sveta imeli, nego sedaj, tedaj ti morem povedati nekaj od sosednih dežel, dasiravno niso tam povsod Slovenci.

J. Kako se pa to vé, da so Slovenci res nekdam več sveta posedali, nego sedaj.

O. Nekaj nam to pové zgodovina, še bolj pa pričajo to imena rek in gorá dalječ med Nemci na Tirolih in na Koroškem.

J. Povejte mi pa naj poprej nekaj od Koroškega, ker večkrat sem že slišal, da je šel kdo v Korotan ali na Koroško, in slišal sem že tudi pripovedovati od Beljaka, in Gorenci vodo svoje otroke na Koroško, kakor pravijo, za jezik! —

O. Koroško je imelo nekdam svoje vojvode, in je bilo v starodavnih časih središče vseh slovenskih dežel.

Naj zahodnejše mesto je tam, kjer stopa Zila na koroška tla, najvzhodnejše pa tam, kjer jih Drava zapuša.

Dežela meri 180.2636 □ avstrijskih milj.

Tla Koroška so sploh visoka. Najviši kraj ali gora je Vélíki Zvon, po nemški Gross-Glockner (12.444' nad morjem), najniží pa poversina reke Drave pri sv. Magdaleni, ki pa še vendar ima 1000' nadmorske višine. Dežela Koroška je prav za prav celotina sama za se ali prelepa gorska kotlina, kakoršne je ni druge z enakimi razmerji v Planinah, sestavljena iz lepega osrednjega hribovja in podravske ravnine. V kotlino to segajo od vzhoda, severja in zahoda poleg mogočnih gorá dolge rečne in jezerske doline, in samo dravske in zilske soteske odpirajo to kotlino zavolj ložejega druženja z deželami sosednimi. Koroško je postalo zavoljo svoje zemljepisne lege od starodavnih časov prehodišče vsakoverstnim narodom od vzhoda na zahod, pa od juga na sever, in narobe. *)

(Dalje prih.)

O cerkveni glasbi.

Petje in godba ima svoje korenine v človeškem sercu; — podlaga vse glasbe pa je petje. Ker ima sv. vera na človeško serce naj večo moč, tedaj je tudi naravno, da kristijan ne po-

*) cf. Erben: vojvodstvo Koroško!

vzdiguje svojih misli in želja k svojemu Bogu samo le v serčni molitvi, nego časti svojega stvarnika tudi rad v pobožnih pesmih. Ker je sv. kerš. kat. vera veličastna in resnobna, moralo bi biti tudi cerkveno petje resno, skladno, zmerno in veličastno, ker le tako petje nagiblje k pravi pobožnosti, zbuja neizmerno željo po združbi s svojim stvarnikom, ter kaže pristno voljo, s katero pobožna duša zatajuje samega sebe, da zaničuje prazni svet in da stavi svojo sverho v večnost in njeno radost.

Spoznaviši veliko važnost cerkvenega petja je že v 4. stoletji vredil sv. Ambrozij cerkveno petje, ter ga je primerjal z veličastnim šumenjem kipečega morja. V 7. stoletji je sv. Gregor Veliki osnoval cerkveno petje, katero bi moralo biti za vselej podlaga vsemu cerkvenemu petju, in po katerem se še sedaj pojo Davidove pesmi. Pozneje se je cerkvena godba če dalje bolj razvijala, dokler ni dospel Giovanni Pierluigi da Palestrina v tej reči najviši stopnjo. Od njega pravijo sv. oče papež Piji IV., da je vpeljal glasove iz nebeškega Jeruzalema (skr. razod. 15.) v začasni Jeruzalem, v kat. cerkev.

Ako pa iščemo pri sedanjem cerkvenem petji pravih lastnosti, moramo spoznati, da jih, žalibože, ne najdemo. Naše cerkveno petje, kakor je namreč ljudstvo peti vajeno, se giblje skoro naj več po posvetnem značaji, in le malo starejih, manj novejših napevov imamo pristojnih pobožnim besedam cerkvenih pesmi. Da spričam, kar terdim, dopuščam si naznaniti kopico le naj večih napak, ki nam kazijo pobožno petje na Slovenskem, jemaje mu vso vrednost za božjo službo.

1. Rabijo se namreč mnogokrat slabi, pobožnim pesmam celó nepristojni napevi po $\frac{3}{4}$. ali $\frac{6}{8}$. merilu, okrogli in poskočni, katerim manjka vsa zmernost, da so res primerniši izrazi za plesišče, nego za hišo božjo. — Ta napaka se je ljudem že tako priljubila, da ne pojó več radi zmernih, pobožnim pesmam pristojnih napevov. Posodil mi je nedavno slovenski orglavec svojo cerkveno pesmarico, in našel sem v nji opazko: „Die Melodien zu diesen Kirchenliedern findet man in den — Marienwälzern!“ — *)

2. Orglavci rabijo za cerkvene pesmi napeve posvetnih slovenskih in nemških pesmi, á poslužujejo se tudi melodij iz katerih koli muzikalnih del. Pravili so mi nedavno čast. slovenski

*) Res prav spodbudljiva cerkvena godba! Vredn.

duhoven, da je orglavec za posebno pesem pri sv. darilu pel napev nemški „Was kommt von der Höh“! — Za blagoslovno pesem „Naj svetejši itd.“ nam rabi nemški napev „Weint mit mir ihr nächtllich stillen Haine“. — Na svoja ušesa sem čul v neki podružnici blizo Maribora peti pesem po napevu „Jaz pa 'no ljubico 'mam“ —, a drugo po napevu „Senica na košati lipici sedela“. — Pesem od Marijnega serca se poje v nekterih krajih ptujske okolice po napevu Vilharjeve „Na jezeru itd.“, ali celó po napevu „Naša mačka mlade 'mela“ —! Skorej neverjetno, vendar resnično!

3. Godí se tudi, da orglavci skladajo pesmi in napeve za posebne cerkveno godove sami, kaj pa, da so takošnje pesmi naj več brez vse pesniške in muzikalne veljave. Tudi pogrebne so ljudem zeló po godu, samo hvaliti ino povzdigovati se mora rajnki, naj si je bil poštenjak ali zločinec, — in take pesmi se prav drago plačujejo po nekterih krajih.

4. Napačno je tudi, da se cerkveno petje na Slovenskem navadno giblje po naj viših stopnjah glasbine lestvice; po takem zmanjkuje pevcem sape, odstavljajo tedaj sredi verstic, tergajo besede in kvarijo napev. Tako petje ni več petje, marveč divje tulenje, odurno vekanje, ki moti pobožnost in poslušalca gluši; — a vendar ugaja marsikomu, čes, da je lepo, če od petja klepečejo okna.

5. Zeló ovira enakost cerkvenega petja tudi ta napaka, da imajo orglavci za tisto pesem po več in skoro pri vsaki fari drugih napevov, ali pa, da se ravno še tisti napev zavija takó, da ni več podoben izvirnemu, in skladatelj na zadnje lastnega dela več ne pozná, kakor je slavnoznani g. Rihar poslušaje svoj napev rekel: „To ni več moje!“

Na zadnje naj še omenim, da nekteri orglavci med berilom ali povzdigovanjem sv. daritve ali po službi božji igrajo tudi polke, popotnice itd., kakor bi ljudstvo vabili na ples, ali kakor bi sprevajali pivče iz kerčme; — a taki orglavci slovijo za izvrstne meštre umetnike!

Kaj je tedaj storiti, da doseže cerkveno petje stopnjo, na koji bi morala biti cerkvena glasba?

a) Vsak orglavec naj se uri v cerkveni godbi, naj posluša in posnema izurjene organiste, in naj išče dobrih cerkvenih melodij, ter naj si nikar ne pridobuje iskati za svoje igrače stranke med ljudmi, da bi tako oviral dober namen in

prizadevanje pridnih organistov. Pravi se, da je slabo znamenje, ako umni ljudje pri kaki stvari migajo z ramami, — pa je tudi treba pobegniti, ako neumneži hvalijo stvar. —

b) Orglavec naj nikar ne hrepení le po novini, in naj ne zametuje dobrih napevov in pesmi, akoravno so stari. Kar je dobrega, naj ostane, saj se naj več še s slabejimi rečmi namestuje.

c) Silno potrebno je, da bi Slovenci imeli zbirko dobrih cerkvenih pesem za vse nedelje ino svetke vsega leta z napevi vred, to je, poterjeno **cerkveno pesmarico**, po ktere naj bi se ravнали vsi orglavci in se je že naučili pripravniki v pripravištvu, da bi bili sposobni služiti za farnega orglavca, kamorkoli dojdejo na službo.*)

d) Da se osnova in spravi na dan dobra, obširna pesmarica, naj bi se zbrali možje, ki so dobro izurjeni v domači cerkveni godbi; naj bi se v tej reči pogovarjali, ter volili odbor, ki bi prevzel delo, da bi nabiral po vsi vladikovini pesmi in napeve; orglavci naj bi pošiljali svoje dobre pesmi temu odboru, ker se povsod tudi ktero dobro zerno najde; umetni skladatelji naj bi se trudili, da bi izdelali eno ali drugo lepo cerkveno pesem, ter jo poslali omenjenemu odboru, da se vvrsti pesmarici; in da se tudi podpira napredek v tej važni umetnosti, naj se dobre pesmi in napevi naprej pošiljajo odboru na pretres, da se odobrene ali dostavijo pesmarici v drugem natisu, ali posebno priporočajo in zapovedujejo orglavcem za rabo i. t. d.

e) Prosi naj se potem prečast. knezoškofijstvo, da blagovoli pregledati in potrditi osnovano pesmarico za cerkveno rabo pred tiskom, in da ukaže vsakemu orglavcu ali vsaki cerkvi, da si jo omeni, in da se po nji ravna.

f) Cena posmarici naj bi bila taka, da jo vsakdo lahko kupi, tedaj naj bi pesniki in skladatelji delali za božjo čast.

To je moj nasvet; a več glav, več misel; zato naj svoje mnenje v tej zadevi še tudi kdo drugi naznani.

F. V., učitelj in orglavec.

*) To željo je „Tov.“ že večkrat izrekel, in res je, dokler ne bomo imeli na Slovenskem ali saj po škofijah svoje pesmarice, bo naša cerkvena godba na vedno slabši stopnji, timveč ker po nekterih pripravnicah tuji kulturonosni učitelji zatirajo edino lepo, národno cerkveno petje.

Vredn.

P a š n i k.

Šola je resen, svet kraj; učitelj naj ga nikakor ne onečastuje. Nekteri učitelji — naj več starokopitneži — imajo to slabo navado, da pri podučevanju in sploh pri občevanju s svojimi učenci počenjajo vsakoršne burke, pripovedujejo vsakoršne smešne reči in še celó neumnosti iz svojega življenja itd. Taki sirovi govori in psovke budé sicer včasí in nekoliko časa med učenci smeh, toda sčasoma se take sirovke učencem pristudijo, in ž njimi se jim pristudi tudi učitelj, ktereга potem malokdo še kaj spoštuje, in tako bi rekel, da tak učitelj pogine sam pod svojim jezikom. — Učitelj mora misliti, da vsaka besedica, ki jo izgovori svojim učencem, pade na mehka, občutljiva serca, ktera prej ali potlej, toda gotovo obrodí sad, kakoršno je bilo seme, dobro ali slabo. Učitelj, naj pazi tedaj na vsako besedico, ki se mu vpričo mladine iz ust izmuzne, kajti šola je resen, svet kraj; učitelj naj ga nikakor ne onečastuje!

Šolsko blagó.

Za vaje v pisanji. Ako ne seješ, tudi ne žanješ. Brez potú ni medú. Cvetice lepo cvetó, pa vendar enkrat odcvetó. Človek kaže v mladosti, kaj bo v starosti. Dokler človek žíví, se ne izuči. Eden krivičen vinar deset pravičnih sné. Fantje in dekleta! nikar ne iščíte svoje časti v zlahtnih, dragih in nečimernih oblačilih! Govori resnico, in se ne boš spekel. Hitro začeto, je dvakrat prijeto. Iz sadú se drevó pozná. Jabelko je zjutraj zlato. Kdor za tuje prime, ob svoje pride. Laž in zvijača pogine. Napuh in mladinska prevzetnost se vselej vtepa. Okleni se drage domovine; posveti v blagor ji serecé! Prazno je delo brez sreče z nebés. Rokodelstvo je lepa dota. Slaba tovaršija in pa smola v obleki ste enaki. Škoda modrí. Tik sreče nesreča preží. Ura enkrat zamujena, ne pride nobena. Velik kos naše sreče sta prid in delo. Zlato lepo, pamet lepša. Življenje je terpljenje.

Dopisi in novice.

Iz Gradca. V „Tagespošti“ 29. preteč. m. beremo od besede do besede to-le: „Ločenje šole od cerkve, Dr. M.“ — V naj novejših časih so prišli v šego nekteri izrazi in besede; ljudje pa vendar ne razumevajo, kaj se hoče ž njimi povedati. Temu se prištevata tudi: Ločenje šole od cerkve. O tej reči ima kmečko ljudstvo

prav različne in zeló krive zaumene. Najhujša med tem je pa misel, da se otroci ne bodo več kerščanskega nauka učili. Nekteri tudi mislijo, da je nasvetovano, da ima prenehati vsaka šolina zveza z farno cerkvijo in duhovščino, da dušni pastirji ne bodo več šole in učiteljev ogledovali, da potem učitelji tudi zgubé službo na koru in v cerkvi; sploh je pa misel razširjena, da bodo imele soseske, ki so z davki že preobložene, same skerbeti za učitelja in šolo. — Od tega le ena beseda ni resnična. Sploh beseda „Ločenje šole od cerkve“ ni dosti jasna, in nekaj tudi neresnična, ker državni zbor le hoče doseči, da cerkev in duhovščina ne bode izključljivo sama v šoli gospodarila. V tej reči se nočem prepirati; kakor pa poznam ljudstvo po deželi in ljudske šole po Štajerskem dobro za 50 let nazaj, bodo tudi zanaprej, akoravno preneha cerkveno gospodarstvo, duhovni po deželi šole bistveno vodili. Da je pa treba šolo v svojih razmerah do cerkve vrnati, mi bodo priterdili naj bolj goreči cerkveni branitelji, če se nočejo nalašč prepirati; ker gotovo si ne bodo upali terditi, da je n. p. poduk v branji, pisanji, številjenji, jezikoslovji in v poljedelstvu cerkvena reč. Dušnim pastirjem pa ostane popolnoma poduk v kerščanskem nauku. Po vaseh so navadno duhovniki naj bolj izobraženi, in ker so svobodni državljani, se smejo voliti za vse javne zadeve, in vsakako naj jim postava zagotavlja ogledništvo čez šolo in učitelja. — Šolo na kmetih in cerkev pa naj več veže to, da je učitelj organist; to učitelju veliko pripomore k njegovi plači, kar bi sicer revne soseske mogle dati, in služba na koru tudi ni kaj na škodo šoli. Godba in petje tudi mladost izobražuje, in se ima, kakor telovaje, učiti po šolah. Nasproti pa cerkvenikova služba ni za učitelja, ker se čisto nič ne vjema s šolo, in ker jo tudi kmet, kakor je tù pa tam v navadi, lahko oskerbljuje.

Strastni prepir o tej reči je kazal, da se ta reč ne umeje zadosti jasno. Sleherna stranka je predaleč segala. Na deželi bo imel dušni pastir zmirom in po pravici velik vpliv do šole in učiteljev, ker so ti naj več po farah in po gorah le edino umni možje, kateri morejo šolo ogledovati in voditi. — Duhovni gospodje pa tudi niso tako grozni, kakor jih dan danes, ko strast prepire vnema, večkrat popisujejo. Med duhovščino je nasprotno naj več verlih, sposobnih dušnih pastirjev brez prisodkov, in nikakor se od njih ne more reči, da bi bili zoper duševno napredovanje; človeške pomote posamesnih so pa povsod. Spoznal sem, da je naj več dušnih pastirjev po deželi, ki so naj bolj blagi in darežljivi človekoljubi in šolski prijatelji, ktere navdaja pravi kerščanski duh. Tako sem najdel v neki fari v gorah, kjer ni šole, kako je fajmošter v izbici, v mežnji petdeset otrok podučeval. V eni podfari, blizu planine Korallen - Speickkogel, sem najdel duhovnika, kako je po zimi učil več otrok v mertvašnici, ktero so z deskami in bruni prenaradili v šolsko izbo, po letu pa je imel šolo v odpertem skednji; orodje po skednji pa je bilo namesto šolske mize.

Na ljudi, kateri bi se slepo pertili zoper duševno napredovanje, sem prav redkokrat naletil, in svobodnemu tisku smemo brez skerbí pripuščati, da jih vganja v prave ojnice.

Tedaj šola naj se nikar ne loči od cerkve; pa tudi cerkev naj sama ne gospodari v šoli!

Iz Ljubljane 30. in 31. preteč. m. so v gosposki zbornici na Dunaji obravnavali novo šolsko postavo. Govorili so grof Bloome, grof Wickenburg, knez Windischgrätz, grof Rokitsansky, knez Sanguzsko, baron pl. Hock, grof Mittrovsky, grof Thun in prof. Arndts. — Grof Bloome pravi, da imajo pred vsem drugim starši sveto dolžnost in pravico, da odgajajo svoje otroke, in njim se pridružuje cerkev, ktera je do sedaj tudi o tem svojo dolžnost zvesto spolnovala. V tretji versti je država, ktera ima le dolžnost, da varuje družinske in cerkvene pravice. Prosto naj se giblje država in ž njo popolno prosto tudi cerkev! — Grof Wickenburg pripoveduje, kako žalosten je sedANJI stan ljudskih šol, in da ima država dolžnost, da šole boljša. — Knez Windischgrätz zagotavlja, da ljudstvo na deželi ne vé in tudi noče, da bi se ločila šola od cerkve. Prav je, da se poduk v šoli zboljša, toda ne more se to zgoditi s tem, da bi se ločila šola od cerkve. — Prof. Rokitsansky modruje in pravi, da se cerkev boji vednosti, zakaj „vediti“ in „verovati“ ste dve različni stvari, zavoljo tega naj se tudi ločite. — Enako terdi tudi baron pl. Hock. — Potem prav čvrsto govori grof Thun. On pravi, da naj se kar naravnost in odkrito pové, če se noče, da bi se v šoli po kerščanski podučevalo, ker jedro tega vprašanja je: ali ima biti šola verna, ali ne- verna. H sklepu govornik povdarja, da je denar, ki se rabi za šole, katoliški, in da se jim tedaj ne sme jemati. — Ta obravnava je bila po večem enaka uni o zakonski postavi. Zbornica je s celó maló spremembo sprejela to novo šolsko postavo po načertu poslaniške zbornice; le to je pristavila, da razun kerščanskega nauka gre duhovstvu v ljudski šoli ta oblast, da čuje nad verskimi vajami. — In tako je sedaj dognana ta postava, ktera je že tolikim šolskim in nešolskim možem belila glave. Svetli cesar pa, kakor zakonske, tudi te še niso poterdili, in ravno zavoljo tega so dunajski in nekteri drugi liberalci sedaj pobiti in klaverni.

— V tiskarnici J. R. Milic-evi je prišla na svetlo Fr. Gerbičeva „**Sveta maša z blagoslovom**“ (V F-dur). Prihodnjič več o tej izvrstni skladbi.

Premembe v učiteljskem stanu in razpis učiteljeve službe.

Postavljeni in prestavljeni so g. g.: Matija Bernik, učitelj pri sv. Petru pri Slavini, za učitelja v Šentvid nad Ljubljano; Anton Smerekar, iz Toplice v Mirno peč; Franc Silvester, poterj. pripravnik, v Toplice; Filip Kette, poterj. pripravnik, v Šenpeter pri Slavini.

G. Andrej Štamcar, učitelj v Selcih, je 9. t. m. umerl. **R. I. P.**

Z ukazom preč. ljubljanskega konzistorija, dné 6. t. m. s št. ⁴⁵⁹/₉₈ je razpisana učiteljeva in orglavčeva služba v Šmarji pod Ljubljano (St. Marcin) z 221 gold. 13 kr. av. v. letnih dohodkov. Prošnje naj se ravnaajo na sl. finančno ravnateljstvo (Finanz-Direction), in naj se oddajajo pri preč. konzistoriju do 15. maja t. l.

Marii o velikonočnem času.

Allegro.

Fr. Sr. Adamič.

Tenori. *f* *p* *f*

Bassi. *f* *p* *f*

Ve - se - li se raj-ska kra - lji - ca, Ve - se - li se

sve-ta De - vi - ca! Za kte - rim si brit-ko sol-

zi - la, Že vstal je, ga spet si do - bi - la, a - le-

lu - ja, a - le - lu - ja, a - le - a - le - lu - ja!

Vsa žalost, britkost je zbežala,
Zgolj rãdost se je prikazala,
Njegovo obliãje pobito
Povliãano je in slavito, aleluja!

Škerlat in vse ternje bodeãe
Lepota je, cvetje dnhteãe,
Orodje in križ siloviti
Utrinja se v zarji ãastiti, aleluja!

Veseli se torej, kraljica!
Bogã za nas prosi, Devica!
Da enkrat bi s tabo veseli
Na vekomaj sreãno živelì, aleluja!

A. P.